

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Александренко О.В., Веселовська Н.О.
Національна академія управління

Статтю присвячено питанням сучасного положення культурної спадщини, його розвитку та захисту. Досліджено сутність, зміст та правові засади охорони та захисту культурної спадщини на основі чинного законодавства та наукових розробок. Дані рекомендації щодо ефективної діяльності по захисту та охороні культурної спадщини та попередженню злочинів у цій сфері.

Ключові слова: культурна спадщина, культурні цінності, вандалізм, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, збереження пам'яток.

Актуальність теми. Правова охорона культурних цінностей є найважливішим чинником збереження національної ідентичності України в сучасний період. Нерозуміння важливості збереження об'єктів культурної спадщини посадовими особами та громадянами, вандалізм, розкрадання, відмова власників пам'яток у проведенні реставраційних та ремонтних робіт приводить до втрати таких об'єктів, їх загибелі та повного руйнування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Автори спиралися на теоретичні досягнення в галузі кримінального права, кримінології, міжнародного права, криміналістики, культурології, соціології, відображені в працях вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема, Акуленка В.І., Андрес Г. О., Богуславського М.М., Борзенкова Г.Н., Вечерського В.В., Волженкіна Б.В., Жалінського А.Е., Захаревського В.І., Крикунова А.О., Кудрявцева В.Н., Кузнецова О.О., Кузнецової Н.Ф., Лопашенко Н.А., Лукашука І.І., Наумова А.В., Прибеги Л.В., Рагога А.І., Тер-Акопова А.А., Чучаева А.І., Шемшученко Ю.С.

Виділення частин загальної проблеми, які раніше не розглядалися. В даній роботі розглядається важливість розуміння цінності об'єктів культурної спадщини, питання корупції в даній сфері; обставини, які обумовлюють знищення культурних пам'яток; наголошується на практичній реалізації принципу невідворотності покарання за вчинений злочин та боротьбі зі стереотипом безкарності та вездозволості.

Ціль статті. Ціль даної роботи полягає в тому, щоб на основі чинного законодавства та наукових розробок визначити сутність, зміст та правові засади охорони та захисту культурної спадщини, розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо боротьби з корупцією в сфері захисту пам'яток, знайти засоби ефективної діяльності по захисту та охороні культурної спадщини, попередженню злочинів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. У Стратегії національної безпеки України [7] зазначається, що збереження і розвиток духовних і культурних цінностей українського суспільства, зміцнення його ідентичності на засадах етнокультурної різноманітності є стратегічним пріоритетом сталого розвитку країни. Однією з головних загроз національній безпеці у сфері культури названі протиправні посягання на її об'єкти. Таким чином, завдання захисту культурних цінностей і археологічних пам'яток зокрема є стратегічно необхідною в контексті забезпечення національної безпеки країни в цілому. Культурне багатство України є стратегічним ресурсом, який необхідно зберегти і примножити для наступних поколінь, враховуючи співіснування на її території представників різних національностей і конфесій.

Для збереження і примноження культурного надбання країни необхідне правове регулювання. З давнини культурні цінності в усіх країнах були жаданим об'єктом злочинних посягань, тому забезпечення права на культуру є одним із пріоритетних завдань держави. Злочинність в сфері обігу культурних цінностей за обсягом отриманого злочинного доходу майже не поступається незаконному обігу зброї та наркотиків. Таке забезпечення здійснюється за допомогою встановлення кримінально-правової відповідальності за подібні злочини.

Міжнародне право передбачало кримінальну відповідальність за посягання на культурні цінності в період війн і збройних конфліктів. Спочатку під правову охорону потрапили священні об'єкти: храми, культові споруди тощо, а згодом почали захищати також світські цінності. Знищення та пограбування культурних цінностей на завойованих та окупованих територіях розглядалися як одна з форм знищення поневолених країн. Деякі вчені почали навіть говорити про нову форму геноциду – національно-культурний геноцид.

Це поняття виникло в 1944 р. Кримінолог Рафаель Лемкін застосував його відносно винищення євреїв у Європі. Зараз під національно-культурним геноцидом прийнято розуміти такі заходи і дії, які спрямовані проти національної культури будь-якої групи населення або народу. Відомий фахівець з міжнародного права Р. Лемкін зауважував, що геноцид – це не тільки знищення етнічної чи релігійної групи шляхом фізичного винищення, а й шляхом руйнування її національної духовної культури. І хоча це поняття не ввійшло до основного тексту Конвенції ООН 1948р. про попередження злочину геноциду і покарання за нього, – багато дослідників вважають, що поняття «національно-культурний геноцид» або «культурний геноцид» повинні бути включені в визначення злочину. [11]

Ще одна із загроз для культурної спадщини – корупція. В Україні вона перетворилася на одну із загроз національній безпеці, має соціальні, економічні, владні, політичні та міжнародні аспекти впливу на українське суспільство і державу, а також комплексний та системний характер.

Підриваючи правові та економічні основи держави, корупція не дає змоги залучити іноземні інвестиції, є ніби інкубатором організованих злочинних груп, призводить до «тінізації» економіки.

Усвідомлюючи важливість захисту пам'яток культурної спадщини, автори не можуть не констатувати, що корупція в Україні впливає на формування органів державної влади всіх гілок влади, на вироблення і реалізацію державної політики, отже і на протидію злочинності, замовчування проблем розкрадання та вивезення культурної спадщини, розпродаж об'єктів, які є історичними пам'ятками.

Корупція негативно впливає на міжнародний імідж України. Для її подолання важливо знати де саме вона проявляється та причини, що породжують та зумовлюють її.

Інституційні причини корупції сприяють її виникненню та процвітанню. Це: широкі повноваження посадових осіб, недостатня гласність та прозорість їхньої діяльності, недостатня підзвітність, що веде до створення стимулів не добросовісної діяльності чиновників та недостатність силових заходів протидії з боку компетентних правоохоронних органів. Саме тому майже неможливо відстежити та покарати «чорних» археологів: вони або працюють під «прикриттям» чиновників або правоохоронців, або самі є такими.

Щодо суспільних причин корупції, то це терпимість громадян до проявів корупції та особиста лояльність до посадовців та примирення з беззаконням.

На жаль, громадські організації та експерти не мають контрольних функцій, вони мають право лише консультувати. При цьому все контролює держорган. Статті, які стосуються питань прав власності на об'єкти історико-культурної спадщини, продажу й вивозу їх за кордон, правила цієї діяльності дуже заплутані та складні, що також створюють лазівки для корупціонерів: щоб отримати будь-який дозвіл, підтвердження й інші документи, не порушивши закону, доведеться дати хабар.

Те саме відбувається і у держфінансуванні діяльності, пов'язаної з виявленням, дослідженням, консервацією, реставрацією, музеєфікацією, ремонтом і пристосуванням пам'яток.

Наприклад, в Греції держава фінансує більшу частину археологічних розкопок та інших наукових досліджень культурно-історичної спадщини. В Україні держава не виділяє коштів на археологічні розкопки. Розкопки ведуться або за програмами, спільними з іноземними державами за іноземні кошти; або за кошти забудовників, яким для отримання комплексу дозвільної документації на будівництво треба провести археологічну експертизу.

Проблемою тут постає те, що археологи не проти брати хабарі, а забудовники платять, щоб отримати земельну ділянку.

У боротьбі з корупцією важливим є висвітлення проблеми у друкованих та електронних ЗМІ, участь громадських активістів та журналістів у проєктних інформаційно-просвітницьких заходах, поширення інформації про реальний стан і можливості боротьби з корупцією в галузі охорони пам'яток. Необхідним є зацікавлення у вирішенні цієї проблеми пересічних громадян, голів сільських рад, школярів, членів громадських організацій, наприклад, залучення учнів місцевих шкіл до моніторингу стану курганів, що знаходяться на території їх району.

З метою активізації боротьби з корупцією 07.04.2011 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про засади запобігання та протидії корупції», яким передбачено участь громадськості в заходах щодо запобігання та протидії корупції, проведення антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів, досліджень тощо [4].

Також прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 07.04.2011 року, яким унесено зміни до Кримінально-процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України [1].

Але навіть цей важливий документ не вирішує усіх проблем та питань сучасної української архео-

логії та пам'яткоохоронної справи. Головне з них – існування так званої «чорної археології» та боротьба з нею. Активізація «чорної археології» створює цілу проблему для охорони пам'яток історії і культури в Україні. Йдеться про втрату найцінніших пам'яток історико-культурної спадщини, чимало з яких мають значення для вивчення не лише історії України, а й усієї світової історії. Особливо прикорм є те, що боротися з нею практично неможливо саме через корумпованість тих, хто має забезпечити захист.

Серед усіх різновидів культурної спадщини – історичної, архітектурної, монументального мистецтва, саме археологічних пам'яток вже ніколи не стане більше, археологічна спадщина залишиться приблизно в тих самих межах, у яких вона існує й сьогодні. Але цьому може завдати вивезення, розкрадання та невиконання своїх обов'язків корумпованими особами.

Цінність знахідок часто буває не тільки науковою: відкриваються нові чудові витвори стародавнього мистецтва: розписний посуд, ювелірні прикраси, дивовижна зброя, що приваблює таку категорію пошуковців «чорних» археологів. Археологічна лихоманка з кожним днем охоплює дедалі більше українців, які відчують безкарність і тому дістають з надр землі реліквії, які пролежали там тисячоліття і за які колекціонери можуть віддати десятки тисяч доларів. Такі безцінні археологічні предмети з України наводнюють чорний ринок багатьох держав.

Схожою є ситуація в зонах військових конфліктів та країнах, у яких національне законодавство дозволяє власникам землі розпродавати археологічні знахідки з належної їм території (Італія, Греція, Туреччина). Натомість у Франції, Німеччині та Великобританії археологічна спадщина є власністю держав.

Охорона пам'яток історії та культури та боротьба з корупцією – це справа органів державної влади, уповноважених українськими громадянами на виконання цих функцій. Свідченням неналежного ставлення до справи охорони культурної спадщини є численні випадки руйнації історичних пам'яток, майже повну відсутність прогресу в реалізації програми паспортизації археологічних пам'яток, ігнорування норм чинного законодавства в галузі охорони пам'яток історії та культури (Закони України «Про охорону культурної спадщини» [1], «Про охорону археологічної спадщини» [1], Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини).

В багатьох питаннях, пов'язаних із видачею дозволів, використанням фінансових ресурсів, державні органи та органи місцевого самоврядування, відповідальні за проведення пам'яткоохоронних заходів, діяли закрито і непрозоро. Професійні археологи та історики в разі звернення до спеціалістів із питань запровадження законних процедур узгодження земельних відводів задля збереження від руйнування нововиявлених археологічних пам'яток, натикаються на протидію з боку представників відповідальних структур.

Таким чином, важливим фактором для позитивних змін в цій сфері є зростання поінформованості громадян, у т.ч. представників органів державної влади та місцевого самоврядування, про існуючі корупційні ризики в галузі охорони історико-культурної та археологічної спадщини.

Автори вважають важливим показником боротьби з корупцією широке висвітлення проблеми у друкованих та електронних ЗМІ, участь громадських активістів та журналістів у проєктних інфор-

маційно-просвітницьких заходах, поширення інформації про реальний стан і можливості боротьби з корупцією в галузі охорони пам'яток. Необхідним є зацікавлення у вирішенні цієї проблеми пересічних громадян, голів сільських рад, школярів, членів громадських організацій, наприклад, залучення учнів місцевих шкіл до моніторингу стану курганів, що знаходяться на території їх району.

Наразі сучасне суспільство розділилося на дві частини: одна з них усвідомлює важливу роль культурних цінностей для встановлення духовного і культурного виховання людей, намагається зберегти, реконструювати, реставрувати пам'ятки, привернути увагу спільноти до проблеми збереження культурної спадщини. Особливо страждають археологічні пам'ятки, тому що вони знаходяться під відкритим небом та самі є частиною природи, ґрунт підмивають води, часто площу таких об'єктів не виділено та не позначено і люди, не знаючи про те, що знаходяться на пам'ятці археології, завдають шкоди несвідомо. Таким чином, одна частина є свідомими громадянами.

Держава, в свою чергу, надає проблемі збереження предметів культурної спадщини особливого значення та діє, керуючись відповідно конвенції Міжнародної конференції ЮНЕСКО «Про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності, (Париж, 14.11.1970 р.; ратифіковано указом Президії Верховної Ради УРСР від 10 лютого 1988 р.), де зазначено, що «кожна держава зобов'язана охороняти культурні цінності, які перебувають на її території та становлять її надбання, від крадіжок, таємних розкопок і незаконного вивезення».

Інша частина або не усвідомлює важливості збереження культурних пам'яток, або навмисно переступає закон і завдає шкоди об'єктам культурної спадщини. Взагалі в суспільстві зменшується значення історичного розвитку держави.

Злочини проти пам'яток культурної спадщини наведені у Кримінальному кодексі України [9].

Щодо визначення інших проблем, то Р. В. Асейкін в своїй статті називає ряд обставин, які обумовлюють знищення культурних пам'яток. Це і вигідне розташування об'єктів на вигідних для будівництва місцях, тому що, наприклад, храми встановлювалися на найвищому та найгарнішому місці села або міста. Тому, звичайно, саме ці землі намагаються отримати будівельники під житлові будинки, торгові центри тощо. Також часто проводяться міжнародні та внутрішньодержавні аукціони саме для продажу культурних цінностей, що при всій своїй нібито офіційності і законності є злочином в цій сфері. [10]. Автори вважають за доцільне винесення в окрему причину втрати культурних цінностей, а також пропонують доповнити Особливу частину КК України ст. 298-2: «Продаж культурних цінностей, які є власністю України, через міжнародні аукціони, а також будь-яким іншим шляхом, який позбавляє Україну культурного надбання».

Науковці і дослідники називають також причини знищення культурних об'єктів такі, як: зменшення значення кримінально-правової заборони, тобто бажання збагатитися за рахунок шляхом розкажу пам'яток сильніше за страх покарання, або навіть впевненість у безкарності.

Релігійна нетерпимість або ворожнеча та політичні проблеми є також причинами виникнення злочинності в даній сфері. Але тут ймовірніше говорити про відсутність загальних інтересів, контролю, чесності та прозорості у боротьбі зі злочин-

ністю, тому що зафіксованих злочинів, які сталися саме через релігійну ворожнечу, не зареєстровано. Тут скоріше йдеться про захват споруди та присосування її під потреби певної конфесії, а не про знищення чи розкрадання.

Окремо хочеться сказати про приватних колекціонерів археологічних предметів. Тут йдеться також про домовленість з правоохоронними органами «не помітити» розкопки, не прийти вчасно тощо. Наразі недостатньо розкрите питання законності походження приватних археологічних колекцій, які складаються з археологічних предметів, що вилучені за різних обставин з об'єктів археологічної спадщини, розташованих на території України.

Відповідно до Закону України „Про охорону культурної спадщини” всі пам'ятки археології, в тому числі ті, що знаходяться під водою, включаючи пов'язані з ними рухомі предмети, є державною власністю, і такі рухомі предмети підлягають віднесенню до державної частини Музейного фонду України, обліку та збереженню в порядку, визначеному законодавством.

Підбиваючи підсумки, необхідно зупинитись на тих завданнях, які потребують негайного вирішення. Адже подальші зволікання можуть призвести до невідомних втрат об'єктів культурної спадщини, втрати нашої національної історії та пам'яті, і як наслідок – до втрати духовності та загальнолюдських моральних цінностей.

Найперше, що необхідно і реально зробити, це доносити інформацію до всіх верств населення і особливо до службових осіб про важливість, цінність і неповторність пам'яток археологічної спадщини, а також про адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення законодавства.

Важливим є також робота безпосередньо на території, на яких знаходяться історичні пам'ятки, з наголошення про унікальність місця. Цьому сприяють проведення семінарів, з'їздів, конкурсів, фестивалів. Такі заходи є важливими, оскільки дозволяють учасникам в режимі живого спілкування обговорити широке коло проблем, обмінятися досвідом і напрацюваннями в сфері охорони культурної спадщини. Причому не тільки України, а і з досвіду інших країн.

Необхідним кроком є прийняття низки нормативно-правових актів, які б розширили, уточнили або доповнили ті положення, що були викладені в Законах України «Про охорону культурної спадщини» та «Про охорону археологічної спадщини» з урахуванням міжнародних правових актів з охорони культурної спадщини та Земельного Кодексу України.

Актуальною проблемою постає процес завершення формування структур органів охорони культурної спадщини з якомога більшою автономією від органів місцевого самоврядування. Сюди можна додати і підбір такого рівня професіоналів, які би могли залучити дійсно великі кошти через гранти на ремонт, реставрацію пам'яток тощо. Інакше виходить замкнуте коло: органи місцевого самоврядування не мають коштів на утримання пам'яток, а органи охорони культурної спадщини отримують наказ про термінове виконання. Тут існує вірогідність списання «мертвих душ», тобто робиться вигляд, що роботу проведено. Такі листи про підтримку пам'яток отримують і у школах, і священники, і громадські організації, причому часто такі запити не узгоджені між собою. Так, 01.03.2014 р. вийшла постанова КМУ про «Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету», в якій в п. 20 За-

ходів вказано, що необхідне «Припинення використання бюджетних коштів для проведення заходів з відзначення пам'ятних та історичних дат, ювілеїв підприємств, установ та організацій, а також ювілеїв і вшанування пам'яті видатних осіб та інших подій (крім централізованих заходів Мінкультури, пов'язаних з відзначенням 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка, Дня Конституції України, Дня незалежності України, Дня Перемоги, Дня пам'яті жертв голодоморів), друкування продукції, не пов'язаної з виконанням завдань і функцій органів державної влади та інших державних органів». Пам'ятки необхідно утримувати, ремонтувати, території благоустроювати, виконуючи численні розпорядження, вказівки тощо.

Автори пропонують створити при Міністерстві внутрішніх справ України спеціальний підрозділ з контролю за дотримання пам'яткоохоронного законодавства.

Не останнім по важливості вважаємо пункт, щоб допускати до роботи в органах охорони культурної спадщини тільки фахівців, які б мали відповідну освіту.

Вирішення зазначених та інших проблем в питанні охорони археологічної спадщини та достатня увага до галузі з боку органів державної влади можуть зламати тенденцію до втрати археологічних та взагалі історичних пам'яток, яку ми зараз спостерігаємо.

На жаль, часто злочини проти об'єктів культурної спадщини залишаються без належного реагування правоохоронних органів. Кримінальні справи щодо них не порушуються з різних причин: наприклад, ніякі повідомлення у правоохоронні органи не надходили, відповідні посадові особи не виявляють помітної активності, свідки бояться звернутися до правоохоронних органів.

Для зменшення актів вандалізму та збереження пам'яток культурної спадщини державою повинні активно проводитися такі заходи, як зниження високого рівня безробіття, державна підтримка осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі, допомога у навчанні й працевлаштуванні молоді, активізація роботи громадських організацій у профілактиці злочинності взагалі та групових правопорушень в тому числі.

Необхідним фактором є також практична реалізація принципу невідворотності покарання за вчинений злочин, боротьба із стереотипом безкарності та всюдозволеності. Обов'язковою є також активізація роботи органів місцевого самоврядування щодо впорядкування, благоустрою і охорони пам'яток культурної спадщини, що звичайно позитивно сприятиме зниженню рівня злочинності у цій сфері.

При кропіткій та величезній роботі, яку проводить держава, громадські та релігійні об'єднання, благодійні фонди, спонсори, небайдужі люди, – пам'ятки культурної спадщини знаходяться під загрозою.

На сьогоднішній день саме хуліганство, вандалізм, наруга над могилами, байдужість досягли свого апогею.

У Кримінальному кодексі України немає спеціальної норми, яка б передбачала відповідальність за вандалізм, але найпоширенішими злочинами проти об'єктів культурної спадщини є знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці, пошкодження релігійних споруд чи культових будинків (ст. 178); незаконне утримання, осквернення або знищення релігійних святинь (ст. 179); наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297) [1].

Зростання вандалізму вимагає посилення вивчення явища вандалізму в межах кримінального права, криміналістики, кримінального процесу, оперативного-розшукової діяльності, кримінології, соціології, психології і педагогії.

Висновки та пропозиції. В даній роботі на основі чинного законодавства та наукових розробок визначено сутність, зміст та правові засади охорони та захисту культурної спадщини, розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо боротьби з корупцією в сфері захисту пам'яток, запропоновані засоби ефективної діяльності по захисту культурної спадщини, попередженню злочинів у цій сфері.

Однією з особливостей археологічної спадщини є неповторність кожного археологічного об'єкту (кургану, городища, поселення тощо) та неможливість його відтворення. Ця особливість яскраво проявляється під час проведення розкопок. Основний метод дослідження археологічних пам'яток – розкопки – дає лише приблизні аналогії і результат розкопок передбачити неможливо. Це приваблює до археологічних пам'яток вчених-науковців, але не тільки професіоналів.

Таким чином, маємо багато проблемних питань щодо захисту пам'яток. Вважаємо за необхідне зауважити, що правоохоронці та працівники відділів культури повинні вийти на діалог, розглянувши такі питання, як: проблеми державного обліку об'єктів культурної спадщини, заходи запобігання нелегального обігу культурних цінностей, міжнародно-правова діяльність країн СНД у сфері боротьби з розкраданням і контрабандою культурних цінностей, реституція культурних цінностей, організація правоохоронної діяльності у сфері історико-культурної спадщини, взаємодія державних органів та інститутів громадянського суспільства у цій сфері, методика виявлення та розслідування злочинів, предметом посягань у яких виступають культурні цінності, міжнародно-правове співробітництво в розшуку викрадених культурних цінностей.

Названі проблеми та поставлені питання не вичерпують коло існуючих загроз національній культурно-історичній спадщині. Але успіхи у їх вирішенні створили би підґрунтя для запобігання іншим злочинам.

Список літератури:

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 26. – Стор. 1080. – Ст. 361.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони культурної спадщини: Закон України від 9 вересня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 4. – Стор. 106. – Ст. 22.
4. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 11.06.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508-17>
7. Про Стратегію національної безпеки України; Президент України; Указ, Стратегія від 12.02.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>.
8. Порядок визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України: постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1760 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://fpd.org.ua/russian/poleznaja-informacija.html>.
9. Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету: постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/65-2014-%D0%BF>
10. Асейкін Р.В. Посвягання на об'єкти культурної спадщини: кримінологічна характеристика та запобігання: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Асейкін Р. В. ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 202 с.
11. Лемкін Р. «Радянський геноцид в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politikan.com.ua/8/10/1/19906.htm>
12. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини(переглянута), Міжнародний документ від 16.01.1992 № ETS N 143 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://centre7.org.ua/?q=dokumenty/rada_jevropy-1022

Александренко Е.В., Веселовская Н.А.
 Национальная академия внутренних дел

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОХРАНЕНИЯ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ

Аннотация

Статья посвящена вопросам современного положения культурного наследия, его развития и сохранения. Исследована сущность, содержание и правовые основы охраны и защиты культурного наследия на основе действующего законодательства и научных разработок. Даны рекомендации по эффективной деятельности по защите и охране культурного наследия и предупреждению преступлений в этой сфере.

Ключевые слова: культурное наследие, культурные ценности, вандализм, надругательство, разрушение или повреждение объектов культурного наследия, сохранения памятников.

Aleksandrenko O.V., Veselovska N.O.
 National Academy of Internal Affairs

ACTUAL PROBLEMS OF SAVING CULTURAL HERITAGE

Summary

The article is devoted to the actual questions of cultural heritage, as well as to its development and preservation. The nature, content and legal bases of protection and preservation of cultural heritage investigated based on current legislation and scientific research. These recommendations can help to effectively protect and preserve cultural heritage and prevent crimes in this area.

Keywords: cultural heritage, cultural values, vandalism, abuse, destruction or damage of cultural heritage, monuments protection.

УДК 340.12 (075.8)

ДОКТРИНА ВИДОВОГО ДЕЛЕНИЯ ПРАВОНАРУШЕНИЙ И ЮРИДИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ: СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ

Кириченко А.А., Коросташова Т.А.
 Черноморский государственный университет имени Петра Могилы

Изложено ступенчатое сущностное видовое деление правонарушений и каждого из его видов. Раскрыта сущность и видовое деление юридической ответственности. Особое внимание уделено сущности конституционной и антикриминальной ответственности.

Ключевые слова: видовое деление правонарушений и юридической ответственности, макроправонарушения, микроправонарушения.

Постановка проблемы. Появление в УПК Украины алогичного термина «криминальные проступки» как катализатор возобновило давнюю дискуссию о сущности и видовом делении правонарушений и поставило под сомнение традиционное деление правонарушений на преступления и проступки.

Анализ последних исследований и публикаций. В такой ситуации многие авторы пытались изобрести новые схемы видового деления правонарушений, которые согласовались бы с указанным законодательным подходом или хотя бы как-то оправдывали либо «развивали» данный «законода-